

Долаючи нові виклики безпеці

Нові технології допомогли мільйонам людей позбутися бідності і змінили життя майже кожного мешканця планети. Проте водночас вони надали набагато більшій кількості країн і осіб можливості загрозувати безпеці світового співтовариства. З появою нових викликів безпеці в XXI сторіччі НАТО продовжує розвиватися для того, щоб і надалі бути здатною захистити 900 мільйонів своїх громадян.

Звичайна військова агресія проти Альянсу дуже маловірогідна, але багато викликів, які зараз постають перед членами Альянсу, є незвичними і далеко не такими, які передбачалися в 1949 році, коли підписувався Північноатлантичний договір. До цього набору нових викликів входять розповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ), загроза ракетного нападу, тероризм, кібербезпека, енергетична безпека і піратство.

Багато цих загроз і викликів походять з найбільш нестабільних регіонів світу, або поширюються на них, і загрожують глобальній безпеці і добробуту. Згідно зі Стратегічною концепцією НАТО, ухваленою в листопаді 2010 року, «нестабільність або конфлікт поза кордонами НАТО можуть безпосередньо загрозувати безпеці Альянсу, в тому числі через сприяння екстремізму, тероризму і транснаціональній злочинній діяльності, такі як незаконна торгівля зброєю, наркотиками і людьми».

НАТО пристосовується до цих викликів. Для найбільш ефективного і результативного виконання усього спектра своїх місій члени Альянсу здійснюватимуть постійний процес реформ, модернізації і трансформації. У нинішньому взаємопов'язаному світі поглиблення співпраці з країнами-партнерами та іншими міжнародними організаціями є важливим елементом цієї еволюції. Завдяки спільній роботі безпеку громадян, території і військ можна забезпечити більш ефективно, ніж працюючи окремо. ■

- с 2 Запобігання розповсюдженню зброї масового знищення
- с 4 Розвиток протиракетної оборони
- с 7 Боротьба проти тероризму
- с 10 Зміцнюючи кібербезпеку
- с 12 Зміцнення енергетичної безпеки
- с 14 Підтримка боротьби проти піратства
- с 15 Робота з партнерами

Запобігання розповсюдженню зброї масового знищення

Зростає загроза європейському населенню, території і військам НАТО, зумовлена розповсюдженням балістичних ракет.

Глави держав і урядів, Заключна декларація, Лісабонський саміт НАТО, 19 – 20 листопада 2010 року.

Термін «зброя масового знищення» (ЗМЗ) стосується широкого кола загроз, в тому числі хімічної, біологічної, радіологічної і ядерної (РХБЯ) зброї і матеріалів, та засобів їх доставки. Технічний розвиток і наукові відкриття відкрили двері для ще більш руйнівної і доступнішої зброї.

І в Стратегічній концепції НАТО 2010 року, і в Декларації Лісабонського саміту стверджується, що «розповсюдження ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення і засобів її доставки загрожує непередбачуваними наслідками для

глобальної стабільності і добробуту. Протягом наступного десятиріччя розповсюдження буде найгострішою проблемою в найбільш нестабільних регіонах світу».

Як наслідок, в Стратегії НАТО підтверджується прагнення Альянсу до подальшого розвитку здатності оборонятися від РХБЯ зброї масового знищення і захищати своє населення і територію.

Розповсюдження ЗМЗ і засобів її доставки, а також міжнародного тероризму, визначене як головна загроза міжнародній безпеці. Альянс постійно намагається запобігати розповсюдженню такої зброї і захищати своїх членів від її загрози. Однак попри значні досягнення більшість проблем залишається.

У квітні 2009 року члени НАТО ухвалили «Комплексну політику стратегічного рівня із запобігання розповсюдженню ЗМЗ і оборони від РХБЯ загрози». В цій політиці визнається, що перед Альянсом постав широкий спектр складних викликів і загроз його безпеці, які значно відрізняються від тих, які стояли перед членами Альянсу під час створення НАТО.

- **Запобігання розповсюдженню ЗМЗ** – НАТО здійснює оцінку і надає підтримку традиційним заходам із запобігання розповсюдженню, які можуть стримати або унеможливити розповсюдження з боку держав і терористичних мереж.

- **Захист від нападу із застосуванням ЗМЗ або РХБЯ інциденту** – Альянс повинен бути спроможний належним і дієвим чином долати ризик, пов'язаний з розповсюдженням ЗМЗ і засобами їх доставки. Збалансований набір сил, засобів реагування і зміцненої оборони, необхідний для стримування і оборони від ЗМЗ.
- **Відновлення після інциденту із застосуванням РХБЯ.** Якщо зусилля із запобігання або оборони від нападу із застосуванням ЗМЗ не будуть успішними, НАТО повинна бути повністю готовою до відновлення від наслідків застосування ЗМЗ проти її населення, території і військ.

У Стратегічній концепції Альянсу 2010 року оборону і стримування на основі відповідного набору ядерних і звичайних сил і засобів визначено як головне завдання НАТО, що робить свій внесок у неподільну безпеку Альянсу.

НАТО повинна бути готовою використати усі свої можливості для утримання потенційного агресора від застосування ЗМЗ.

Що робить НАТО?

Понад десять років тому НАТО запропонувала Ініціативу щодо зброї масового знищення, яка об'єднує політичні і військові аспекти Альянсу у відповідь на розповсюдження ЗМЗ. Пізніше, в травні

ВСЮДЖЕННЮ ИЩЕННЯ

Перебудова НАТО

2000 року, було створено Центр ЗМЗ (зараз Центр боротьби проти розповсюдження ЗМЗ). Цей Центр розташований при Відділі нових викликів безпеці (ESC) і працює над поглибленням діалогу і спільного розуміння питань ЗМЗ серед країн – членів Альянсу над активізацією консультацій з нерозповсюдження, контролю над озброєннями і роззброєння, а також допомагає покращити здатність Альянсу долати ризики, спричинені ЗМЗ.

НАТО також організувала Багатонаціональну об'єднану оперативну-тактичну групу РХБЯ захисту, яка має виконувати широкий спектр місій. Цей Багатонаціональний батальйон захисту і об'єднана Група оцінки очолюються країнами – членами НАТО по черзі, на ротаційній основі.

Для подальшого розвитку цих можливостей у липні 2007 року у Вишкові,

Чеська Республіка, було відкрито Центр передового досвіду РХБЯ захисту. Центр забезпечує Альянсу експертно-фахову підтримку і підготовку фахівців у цій сфері.

Зв'язки з партнерами, міжнародними і регіональними організаціями допоможуть добитися спільного розуміння загрози, яку становить ЗМЗ. НАТО проводить щорічний семінар з питань нерозповсюдження за участю країн, які не є членами НАТО. Останній захід відбувся у Бергені, Норвегія, в червні 2011 року. В ньому взяли участь понад 100 високопоставлених представників країн-членів і партнерів НАТО, а також представники міжнародних організацій і академічних установ. Наступна конференція відбудеться у столиці Угорщини Будапешті в 2012 році.

У серпні 2010 року Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен створив у НАТО Відділ нових викликів безпеці (ESC). Це означає, що НАТО вперше системно об'єднує роботу в тих сферах, які наступними роками дедалі більше впливатимуть на безпеку членів Альянсу по обидва боки Атлантики.

Відділ ESC працює над широким спектром нетрадиційних ризиків і викликів безпеці, таких як тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, ядерна політика, кібербезпека і енергетична безпека. Разом зі спрямуванням і координацією роботи в Міжнародному секретаріаті НАТО цей відділ також має Групу стратегічного аналізу для спостереження і прогнозування міжнародних подій, які можуть вплинути на безпеку Альянсу.

Розвиток

протиракетної оборони

Головне завдання НАТО полягає в захисті своєї території, населення і військ. Балістичні ракети становлять дедалі більшу загрозу безпеці Альянсу. Понад 30 країн сьогодні володіють або заволодівають балістичними ракетами, здатними нести звичайні боєголовки або ЗМЗ. Хоча розповсюдження таких засобів не обов'язково означає, що існують наміри негайно напасти на країни НАТО, це означає, що Альянс повинен зважати на оборону від балістичних ракет (BMD), розглядаючи найкращі способи захисту свого населення.

Робота НАТО над BMD розпочалася на початку 90-х років XX століття у відповідь на розповсюдження ЗМЗ і засобів її доставки. Спочатку увага була зосереджена на захисті військ НАТО, що беруть участь в операціях (протиракетна оборона театру операції).

На Бухарестському саміті в квітні 2008 року союзники по Альянсу погодилися

з тим, що розповсюдження балістичних ракет становить дедалі більшу загрозу країнам-членам НАТО і що BMD є складовою частиною широкої відповіді на цю загрозу.

Альянс вивчає способи об'єднати окремі національні системи оборони від балістичних ракет з єдиною системою консультацій, командування і управління НАТО, а також працює над виробленням варіантів комплексної архітектури BMD.

Що робить НАТО?

На саміті НАТО в Лісабоні в листопаді 2010 року лідери НАТО вирішили розбудувати сили оборони від балістичних ракет для захисту населення і території європейських країн – членів НАТО.

1. Засоби Активної поетапної оборони театру операції від балістичних ракет (ALTBMD) – на

початку 2010 року НАТО придбала першу чергу базових засобів захисту військ Альянсу від загрози від балістичних ракет. Після завершення система ALTBMD захищатиме війська НАТО від балістичних ракет малої і середньої дальності. В разі розширення ALTBMD забезпечить технічну підтримку майбутнім силам BMD НАТО, допомагаючи захищати населення і територію НАТО від нападу із застосуванням балістичних ракет.

2. Оборона від балістичних ракет для захисту території НАТО – після Празького саміту 2002 року було розпочато проведення техніко-економічного обґрунтування можливостей захисту військ, території і населення Альянсу від усього спектра загроз від балістичних ракет. Дослідження довело технічну можливість BMD. Ці результати були схвалені Народою національних керівників у галузі озброєнь в квітні 2006 року. На Лісабонському саміті в листопаді

2010 року союзники домовилися розвивати засоби територіальної протиракетної оборони. У березні 2011 року міністри оборони розглянули хід виконання домовленостей щодо консультацій, командування і управління, які супроводжують ролі і обов'язки відповідних органів НАТО в часи миру, кризи і конфлікту. В червні 2011 року міністри оборони країн НАТО ухвалили план дій НАТО щодо оборони проти балістичних ракет, який передбачає комплексний огляд основних дій і рішень, які потрібні для створення оборонної системи протягом наступного десятиріччя.

3. Співпраця з Росією в сфері оборони проти балістичних ракет – в 2003 році під егідою Ради НАТО-Росія і Тимчасової робочої групи з протиракетної оборони театру операції було розпочато чільне дослідження з метою виявлення можливих рівнів оперативної сумісності систем протиракетної оборони театру операції країн – членів Альянсу і Росії.

Паралельно з цим дослідженням було проведено декілька комп'ютерних навчань, під час яких між НАТО і Росією були вироблені механізми і процедури спільних операцій в галузі протиракетної оборони театру операції. На саміті НАТО-Росія у Лісабоні в 2010 році російський президент Мєдведев прийняв запрошення НАТО поширити сферу співпраці на територіальну протиракетну оборону. Також здійснюється спільний комплексний аналіз майбутніх рамок ширшої співпраці над BMD. ■

Основні етапи протиракетної оборони театру операції

- **Травень 2001 р.** Розпочато роботу над двома техніко-економічними обґрунтуваннями майбутньої системи Альянсу з протиракетної оборони театру операції.
- **Червень 2004 р.** На Стамбульському саміті лідери Альянсу прийняли рішення про прискорення роботи над системою оборони театру операції від балістичних ракет.
- **Березень 2005 р.** Союзники по Альянсу схвалили створення Організації менеджменту програми під егідою Наради національних керівників у галузі озброєнь.
- **Вересень 2006 р.** Підписано перший контракт з розробки випробувальної площадки для системи.
- **Лютий 2008 р.** Випробувальна площадка відкрита і оголошена повністю дієвою на дев'ять місяців раніше запланованого. Випробування продовжуються протягом року і прокладається шлях для потенційного замовлення ракет.
- **Березень 2010 р.** Розгортається перша черга Попередніх засобів. НАТО підписує контракти на другий етап Попередніх засобів, що означає, що протиракетна оборона театру операції вже здатна вести оборонні бойові дії в реальному масштабі часу.
- **Червень 2010 р.** Міністри оборони країн НАТО вирішують, що створення розширеної програми протиракетної оборони театру операції може сформувати кістяк будь-яких сил і засобів BMD для Альянсу.
- **Грудень 2010 р.** Усі компоненти другої черги Попередніх засобів були успішно підключені, перевірені в комплексі і передані військовому командуванню НАТО.

Головні етапи територіальної протиракетної оборони

- **Листопад 2002 р.** На Празькому саміті лідери Альянсу дали вказівку розпочати виконання техніко-економічного обґрунтування протиракетної оборони.
- **Квітень 2006 р.** У дослідженні зроблено висновок про технічну можливість BMD в рамках і за умов, визначених в обґрунтуванні.
- **2007 р.** Завершено оновлення оцінки загрози від балістичних ракет, здійсненої Альянсом у 2004 році.
- **Квітень 2008 р.** На Бухарестському саміті лідери Альянсу вирішили, що заплановане розгортання в Європі американських засобів BMD має бути невіддільною частиною будь-якої майбутньої архітектури BMD НАТО. Вони також зробили запит на пропозиції щодо комплексної архітектури BMD, яка захистить ту частину території Альянсу, яка не буде захищена американською системою.
- **Квітень 2009 р.** На саміті в Страсбурзі/Килі Північноатлантична рада отримала завдання подати свої подальші рекомендації щодо цієї архітектури на розгляд під час наступного саміту, а також визначити і здійснити заходи, необхідні для можливого розширення програми ALTBMD.
- **Вересень 2009 р.** США оприлюднюють свій план «Європейського поетапного адаптивного підходу».
- **Листопад 2010 р.** На Лісабонському саміті члени Альянсу вирішили розвивати засоби територіальної протиракетної оборони. Рада НАТО-Росія вирішила обговорити питання співробітництва в сфері BMD.
- **Червень 2011 р.** Міністри оборони країн НАТО ухвалили План дій НАТО щодо оборони проти балістичних ракет.
- **Вересень 2011 р.** Туреччина оголосила про рішення розташувати на своїй території радар BMD, що входить до засобів BMD НАТО. Румунія і США підписали угоду про базування в Румунії ракет-перехоплювачів зі складу засобів BMD НАТО, водночас набула чинності Угода про розташування перехоплювачів у Польщі. Нідерланди оголосили про плани модернізувати чотири фрегата ППО і оснастити їх системами розширеного радіолокаційного спостереження.
- **Жовтень 2011 р.** Іспанія і США оголосили про домовленість про базування американських кораблів класу «Еджис» в порту Рота, Іспанія.

Боротьба проти тероризму

Після терактів у Нью-Йорку і Вашингтоні в 2001 році боротьба проти тероризму належить до головних пріоритетів НАТО і міжнародного співтовариства загалом. І у Стратегічній концепції 2010 року, і в Декларації Лісабонського саміту чітко сказано, що «Тероризм є прямою загрозою безпеці громадян країн – членів НАТО... Екстремістські угруповання продовжують поширюватися в регіонах, які мають стратегічне значення для Альянсу, а використання сучасних технологій підвищує рівень загроз і потенційний вплив терористичних нападів».

Багатогранний характер тероризму вимагає участі НАТО в широкому комплексі ініціатив – політичних, оперативних, концептуальних, військових, технічних, наукових і економічних – для додання цієї загрози. Проте унікальна сила НАТО полягає в тому, що вона відіграє роль форуму для консультацій з питань безпеки. Після того як боротьбу з тероризмом було визнано головним завданням Альянсу НАТО прагне інтенсифікувати регулярні обговорення і співпрацю проти тероризму і з інших відповідних питань серед своїх членів і з партнерами. Члени Альянсу також співпрацюють над розвитком сил, засобів і технологій виявлення і захисту від

міжнародного тероризму, в тому числі за допомогою удосконаленого аналізу загроз, а також допомагаючи тренувати місцеві сили для самостійної боротьби проти тероризму.

Що робить НАТО?

Невдовзі після нападів 11 вересня НАТО розпочала операцію «Активні зусилля» (OAE), свою першу операцію відповідно до статті 5 (положення про «колективну оборону» Альянсу). Операція «Активні

зусилля» – це морська операція під проводом НАТО зі спостереження в Середземному морі, яка містить антитерористичний елемент. За ці роки Альянс удосконалює свою антитерористичну роль, і мандат операції постійно переглядається, а її рамки розширюються. Сили НАТО зупинили понад 100 тисяч торговельних суден і оглянули більше 155 підозрілих кораблів. Присутність НАТО в цих водах поліпшила безпеку і є корисною для усіх суден, які проходять цією територією.

Програма оборони від тероризму

Робоча програма оборони НАТО від тероризму зосереджена на 10 головних технологічних сферах:

1. Зменшення вразливості великих цивільних і військових літаків від переносних зенітно-ракетних комплексів.
2. Захист гаваней і портів із застосуванням мереж сенсорів, електрооптичних детекторів, сил швидкого реагування і безпілотних підводних апаратів.
3. Зменшення вразливості гелікоптерів від реактивних снарядів.
4. Протидія саморобним вибуховим пристроям (IED), таким як автомобілі, начинені вибухівкою, і придорожні фугаси за допомогою їх виявлення і знешкодження чи нейтралізації.
5. Виявлення РХБЯ зброї і захист від неї.
6. Розвиток технологій розвідки, спостереження, виявлення і визначення цілей.
7. Удосконалення технічних і процедурних можливостей НАТО щодо знешкодження вибухонебезпечних боєприпасів, а також ліквідації наслідків вибуху.
8. Розробка технологій захисту від мінометних обстрілів.
9. Захист критично важливої інфраструктури.
10. Розвиток не смертельних бойових засобів.

У взаємо-
пов'язаному світі
перемога над
міжнародним
тероризмом – а ще
важливіше, запобігання
придбанню цими
терористичними
організаціями
зброї масового
знищення –
вимагатиме
співробітництва
багатьох країн.

Барак Обама,
Президент Сполучених Штатів Америки

Із серпня 2003 року НАТО очолює Міжнародні сили сприяння безпеці (МССБ), які допомагають уряду Ісламської Республіки Афганістан розширити свій вплив і запровадити безпеку в регіоні, в якому терористи дуже активні. Групи з відбу-

дови провінцій зі складу МССБ перебувають на передовій зусиль НАТО, спрямованих на підтримку відбудови і розвитку в Афганістані. Команди, що складаються з цивільних і військових, працюють разом над гарантуванням безпеки і підтримки діяльності з відбудови, якою займаються місцеві і міжнародні дійові особи. МССБ – найбільша операція НАТО і головний пріоритет Альянсу. До того ж багато членів НАТО надіслали свої війська для участі в операції «Ендюрінг фрідом», поточної військової антитерористичної операції в Афганістані на чолі зі США.

НАТО вперше надіслала свої миротворчі сили на Балкани 15 років тому. Сьогодні НАТО продовжує свої зусилля з підтримання миру, допомагаючи створити умови, необхідні для обмеження потенційної терористичної діяльності в цьому регіоні. Ця допомога передбачає участь у припиненні незаконного перевезення людей, зброї і наркотиків, які є важливим джерелом фінансування терористичних організацій. Війська НАТО також працюють з регіональними властями над питаннями прикордонної безпеки.

Згідно з Робочою програмою НАТО оборони від тероризму окремі країни Альянсу за підтримки і внесків інших членів НАТО ведуть проекти, спрямовані на розробку передових технологій, необхідних для задоволення найбільш нагальних потреб безпеки. Програма, в якій передбачено 10 сфер діяльності, (див. вставку) була розроблена Народою національних керівників НАТО у галузі озброєнь (CNAD) і схвалена лідерами НАТО на Стамбульському саміті в червні 2004 року.

У сфері розвідки наприкінці 2003 року при Офісі безпеки НАТО було створено

Підрозділ антитерористичної розвідки (ТТІУ). У рамках комплексної реформи розвідки в штаб-квартирі НАТО, яка відбулася у 2010 – 2011 роках, функції ТТІУ були передані новоствореному Розвідувальному підрозділу. Ця трансформація сприяла розвитку аналітичних підходів до тероризму і його зв'язків з іншими транснаціональними загрозами. Такий механізм також зміцнив співпрацю між цивільним і військовим компонентами розвідки в НАТО.

Допомога країнам

Із 2001 року діяльність у галузі планування у разі надзвичайних ситуацій цивільного характеру зосереджена на заходах із удосконалення національних сил і засобів протидії нападу на населення або критично важливі елементи інфраструктури із застосуванням хімічних, біологічних, радіологічних або ядерних (РХБЯ) засобів. У НАТО розроблено Меморандум про взаєморозуміння, покликаний прискорити та спростити транскордонні перевезення і митне очищення міжнародної допомоги для того, щоб вона була якомога швидше доставлена, в разі необхідності, до постраждалої території.

На підтримку НАТО, на основі конкретних сфер експертних знань, потреба в яких найчастіше виникає, було створено мережу із 380 цивільних експертів з представників урядів країн і промисловості. Сфера їх знань поширюється на усі цивільні аспекти планування і ведення операцій в НАТО, зокрема на врегулювання криз, ліквідацію наслідків і захист критично важливих елементів інфраструктури.

На прохання країн-членів Альянс також надає допомогу із гарантування без-

Виявлення вибухових речовин

Для боротьби проти загрози терактів у громадському транспорті та в інших місцях великого скупчення людей країни НАТО і Росія вирішили працювати разом і обмінюватися технологіями і досвідом у спільній роботі. Під егідою Ради НАТО-Росія було розроблено Програму дистанційного виявлення вибухових речовин (STANDEX) як основу для виявлення і запобігання потенційним терактам.

Запуск STANDEX у грудні 2009 року став кульмінацією кількох років роботи, розпочатої Експертною групою НАТО-Росія з виявлення вибухових речовин, яка була створена в 2003 році. Було визнано, що головну загрозу становлять терористи-самогубці і необхідно вкладати гроші в розробку технологій дистанційного виявлення, які можна застосовувати для спостереження за великими скупченнями людей. Ця потреба стала ще більш нагальною після низки терактів у громадському транспорті.

Основна концепція STANDEX полягає в об'єднанні і інтеграції різних методик і технологій виявлення вибухових речовин, пошуку, розпізнавання, ідентифікації і стеження за потенційними виконавцями терактів. Розробка і демонстрація такої інтегрованої системи є інноваційним внеском у виконання завдання з дистанційного виявлення вибухових речовин.

Аспектами розробки і конструювання займаються науково-дослідні інститути в країнах НАТО і Росії. Серед них Комісія з атомної енергії у Франції (відповідає за координацію проекту), Інститут Фраунгофера в Німеччині, Нідерландська організація прикладних наукових досліджень, Інститут радіо імені Хлопіна в Росії, Організація прикладної науки і техніки в Росії і ЕНЕА – Італійське національне агентство нових технологій. Програма НАТО «Наука заради миру і безпеки» відповідає за менеджмент STANDEX.

пеки під час великих публічних заходів у країнах-членах, таких як Олімпійські ігри в Афінах. На таких заходах можуть бути застосовані Система раннього повітряного попередження і управління, відома як АВАКС, та певні елементи багатонаціонального батальйону РХБЯ захисту.

НАТО розпочала виконувати такі місії після того, як в 2001 році, внаслідок терактів, літаки повітряного спостереження були надіслані до США в рамках операції «Ігл есист».

Зміцнюючи кібер

Кібернапади,
які можуть
становити загрозу
національній безпеці,
вже не фантастика.

Як Аавіксоо,
колишній міністр оборони Естонії

Захист головних інформаційних систем НАТО загалом, і кіберзахист зокрема, є невіддільними елементами функціонування Альянсу. Системи НАТО і країн-членів організації регулярно зазнають нападів.

Після того як Естонія зазнала потужних кібернападів у квітні і травні 2007 року, НАТО переглянула свій кіберзахист і у жовтні 2007 року підготувала звіт для міністрів. До цього зусилля НАТО в сфері кіберзахисту були передусім зосереджені на захисті систем зв'язку, що належать і експлуатуються Альянсом. Внаслідок нападів на Естонію, які були спрямовані проти державних служб і здійснювалися через Інтернет, увага НАТО поширилася на допомогу в посиленні кіберзахисту країн – членів Альянсу. З того часу НАТО постійно розвиває і посилює кібернетичні засоби захисту своїх систем зв'язку і інформації від нападів або незаконного доступу.

Саміт НАТО в Лісабоні 2010 року поставив кібербезпеку на передній план нових викликів безпеці, з якими НАТО доведеться мати справу в майбутньому. Згідно зі Стратегічною концепцією НАТО 2010 року: «Кібернапади стають дедалі частішими, більш організованими і збитковими для державних установ, підприємств, економіки і, потенційно, мережам транспорту і постачання та іншим критично важливим елементам інфраструктури; вони можуть досягти критичного рівня, який загрожує національному і євроатлантичному процвітанню, безпеці і стабільності». І в Стратегічній концепції 2010 року, і в Декларації Лісабонського саміту чітко зазначено, що швидка еволюція і зростання складності кібернападів роблять захист систем комунікації і інформації країн Альянсу терміновим завданням для Альянсу, від виконання якого залежить його майбутня безпека. В червні 2011 року міністри оборони країн НАТО ухвалили переглянуту полі-

безпеку

тику НАТО в сфері кіберзахисту – політику, яка передбачає чітке бачення майбутніх зусиль Альянсу в сфері кіберзахисту.

Що робить НАТО?

Альянс визнає, що його комп'ютерні системи є життєво важливою інфраструктурою, і, отже, здійснює заходи із їх захисту. В трьохетапній Програмі комп'ютерного захисту, ухваленій в середині 2002 року, визначено план удосконалення сил і засобів комп'ютерного захисту Альянсу. На Празькому саміті 2002 року лідери НАТО проклали шлях до створення в Організації Сил і засобів реагування на комп'ютерні інциденти (NCIRC) як першого етапу програми. Вони будуть повністю введені в стрій до 2012 року, що стане сигналом про завершення другого етапу. На третьому етапі буде визначено, що ще необхідно для ліквідації або пом'якшення майбутніх нападів. Другий і третій етапи будуть втілюватися паралельно.

NCIRC відіграють провідну роль у реагуванні на будь-яку кіберагресію проти Альянсу.

Вони забезпечують можливості реагування на інциденти і звітування про них, а також розповсюдження важливої інформації, що стосується інциденту, серед тих, хто відповідає за безпеку і користувачів.

Переглянута політика кіберзахисту НАТО передбачає узгоджений підхід до кіберзахисту серед усіх структур і членів Альянсу з наголосом на запобіганні кібернападам і розвитку стійкості. Усі структури НАТО будуть забезпечені централізованим захистом і до кіберзахисту будуть застосовуватися нові вимоги. Ця політика також забезпечує рамки, за допомогою яких допомагатиме членам Альянсу, на їх прохання, в забезпеченні

їхнього власного кіберзахисту. Паралельно з цим було ухвалено План дій для забезпечення вчасного і ефективного втілення цієї політики. Спільний Центр передового досвіду з кіберзахисту в Таллінні, Естонія, був акредитований як Центр передового досвіду НАТО в 2008 році. Він здійснює дослідження і навчання в сфері кіберзахисту. ■

Кіберстатистика

- Спроби увійти в комп'ютерні системи Пентагону робляться 250 тисяч разів на годину, до шести мільйонів разів на день. (Кіберкомандування США, 2010 р.).
- У вересні 2010 року державний/публічний сектор був головною мішенню для шкідливих програм, один з кожних 35,8 електронних листів був заблокований як шкідливий. (Симантек, вересень 2010 р.).
- Більше половини компаній середнього розміру минулого року зазнали чимало інцидентів з комп'ютерною безпекою. У 40 відсотків були втручання в бази даних, а 75 відсотків вважає, що серйозне втручання в базу даних може змусити їх вийти з бізнесу. (МакАфі, жовтень 2010 р.).
- «Стакнет» – перший відомий комп'ютерний хробак, створений для знищення, а не просто переривання роботи реальної інфраструктури, такої як електростанції, водочисні споруди і промислові підприємства. (Бі-Бі-Сі, вересень 2010 р.).
- Щодня НАТО має справу із сотнями шкідливих кіберподій. (НАТО, 2011 р.).

“Наші економіки як ніколи залежать від постачання з усього світу, що означає, що напад [и] на ці маршрути постачання може мати руйнівний вплив на нашу безпеку”.

Андерс Фог Расмуссен,
Генеральний секретар НАТО

Зміцнення енергетичної безпеки

За останні декілька років міжнародні тенденції і низка міжнародних суперечок посилили стурбованість Альянсу з приводу безпеки ресурсів. В часи холодної війни, в контексті НАТО, безпека ресурсів полягала в гарантуванні постачання пального збройним силам Альянсу. Для цього було створено систему трубопроводів НАТО. Ця система трубопроводів все ще експлуатується, але в світлі зміни глобальних політичних і стратегічних реалій концепція енергетичної безпеки змінюється. Ведуться дискусії щодо ролі НАТО в цій сфері, при цьому наголос робиться на захисті критично важливої інфраструктури і транзитних маршрутів. Керівництво НАТО розуміє, що переривання потоку життєво необхід-

них ресурсів може негативно вплинути на інтереси безпеки Альянсу. В Стратегічній концепції 2010 року члени Альянсу визнали, що усі країни дедалі більше покладаються на життєво важливі маршрути комунікації, транспорту і транзиту, від яких залежить міжнародна торгівля, енергетична безпека і процвітання. Отже, необхідно докладати більше міжнародних зусиль для забезпечення стійкості цих маршрутів до нападів чи руйнування.

Альянс також визнав, що зростаючі потреби в енергії, разом з екологічними і ресурсними обмеженнями, зокрема ризиком для здоров'я, кліматичними змінами і нестачею води, будуть і надалі формувати майбутнє середовище без-

пеки на територіях, які цікавлять Альянс.

Це потенційно може суттєво вплинути на планування і виконання операцій НАТО. НАТО працює разом з партнерами над розвитком спроможності брати участь у забезпеченні енергетичної безпеки, зосереджуючись на п'яти основних сферах, узгоджених на Бухарестському саміті в 2008 році, там де Альянс може принести реальну користь.

Ці сфери передбачають:

- Об'єднання і обмін інформацією та розвідданими;
- Поширення стабільності;
- Розвиток міжнародного і регіонального співробітництва;

- Допомогу в ліквідації наслідків інцидентів; і
- підтримку захисту критично важливої інфраструктури.

Що робить НАТО?

Альянс має унікальні можливості – зокрема, можливості для консультацій, обміну розвідданими і планування, – які можна застосувати до енергетичної безпеки. НАТО також може зібрати експертів з країн-членів і партнерів Альянсу для обговорення широкого кола питань енергетичної безпеки і обміну кращими зразками в сфері захисту критично важливої інфраструктури.

Операції НАТО, особливо на морі, можуть запобігти або стримати ворожі дії, спрямовані проти енергетичної безпеки. В рамках операції «Активні зусилля» військово-морські сили на чолі з НАТО із 2001 року підтримують безпеку на головних маршрутах перевезення ресурсів у Середземному морі.

Майже 65 відсотків нафти і природного газу, які споживає Західна Європа, проходять щороку Середземним морем. Переривання цих транзитних маршрутів може створити значні проблеми як для цивільних, так і для військових.

НАТО співробітничає з партнерами через Раду євроатлантичного партнерства (РЄАП), Середземноморський діалог (MD) і Стамбульську ініціативу співпраці (ICI). Ці форуми об'єднують постачальників енергії, транзитні країни і споживачів енергії в діалозі з питань, які цікавлять усіх. Програма НАТО «Наука заради миру і безпеки» (SPS) також проводить семінари, в яких беруть участь розробники політики і

експерти, що обговорюють безпеку і постачання енергії в євроатлантичному регіоні. На додаток, в рамках програми SPS, ініційовані багаторічні проекти, спрямовані на роботу з партнерами в

сфері розробки сучасних технологій в Сахарі і на Південному Кавказі.

Енергія вітру в пустелі

Науковці з шести країн (Франції, Німеччини, Мавританії, Марокко, Туреччини і США) співпрацюють в рамках проекту «Сахарські пасати виробляють водень», намагаючись розробити надсучасну водневу технологію. Використовуючи пасати, що переважно дують над пустелею Сахара, науковці сподіваються виробляти водень для сталих систем енергозабезпечення. Пасати є значним природним ресурсом, який поки що не використовується на користь регіонального розвитку.

За проектом мають бути побудовані дві дослідницькі платформи в головних дослідницьких центрах в Марокко і Мавританії. Енергія, отримана за проектом, буде використовуватися для удосконалення інфраструктури електромереж в регіоні Сахари/Сахелю. Кліматичні зміни, погіршення стану довкілля і надмірне спустелювання продовжують тиснути на сільськогосподарські громади Марокко і Мавританії, що, своєю чергою, призводить до економічних негараздів і масової міграції. Ця ініціатива пізніше буде поширена на інші країни регіону, які страждають від обмежених можливостей виробляти електроенергію.

Підтримка боротьби проти піратства

Можливо цей злочин такий само старий як історія людства, але випадки сучасного піратства дедалі частіше повторюються в Аденській затоці і поблизу Африканського Рогу. Напади загрожують міжнародним гуманітарним зусиллям в Африці, а також безпеці важливих комерційних морських маршрутів і навігації. НАТО намагається посилити безпеку, виконуючи морські антипіратські операції в цьому регіоні..

Що робить НАТО?

На прохання ООН, отримане наприкінці 2008 року, НАТО розпочала операцію «Елайд провайдер» із ескортування суден в рамках Всесвітньої продовольчої програми ООН (WFP), які йшли поблизу Африканського Рогу. На заміну цій операції в березні 2009 року прийшла операція «Елайд протектор», яка в серпні того ж року стала операцією «Оушен шилд» (OOS).

Сьогодні кораблі під командуванням OOS патрулюють води цього регіону і супроводжують вантажні судна ООН до і з Могадишо, Сомалі. На відміну від попередніх

операцій, в рамках OOS країнам регіону також пропонується навчальна підготовка їхнього власного персоналу, здатного самостійно боротися з піратами.

Хоча головна операція НАТО з протидії піратам ведеться поблизу Африканського Рогу і в Аденській затоці, Альянс також відіграє важливу роль в

Середземномор'ї. У рамках започаткованої в 2001 році морської операції зі спостереження під проводом НАТО «Активні зусилля» (OAE) здійснюється нагляд за судноплавством в цьому регіоні. Антитерористичне патрулювання є важливим елементом OAE, як і ескортування та перевірки, на добровільній основі, суден в Середземному морі. ■

Рука дружби

У 2008 році кораблі з Італії, Греції і Великої Британії першими стали супроводжувати судна Всесвітньої продовольчої програми ООН, які перевозили життєво необхідні вантажі до охопленої війною Сомалі.

У 2007 році було зареєстровано 263 піратських напади в усьому світі, деякі з них були здійснені на судна WFP в Аденській затоці. Операція під проводом НАТО «Елайд провайдер» запобігла нападам на судна WFP і допомогла захистити інші судна в цьому районі попри посилення піратської активності в 2008 році. Протягом 2007, 2008 і 2009 років відповідно відбулося 263, 293 і 406 нападів.

Щороку майже 20 тисяч суден проходять Аденською затокою, прямуючи до Суецького каналу, що робить цей судноплавний маршрут одним із найбільш завантажених. За даними Центру повідомлення про піратство Міжнародного бюро судноплавства (IMB), у 2010 році в світі мали місце 445 піратських нападів.

За даними IMB, загальна кількість нападів, які приписуються сомалійським піратам, в 2010 році становила 53, 638 членів команд були захоплені в заручники. В рамках операції «Оушен шилд» три кораблі НАТО патрулюють ці води разом з кораблями інших міжнародних організацій і країн, які не є членами НАТО.

Робота з партнерами

Надзвичайно важливо, щоб НАТО поглиблювала свою співпрацю з іншими міжнародними організаціями для найбільш дієвої відповіді на нові виклики безпеки. І Альянс, і інші дійові особи лише виграють від консультацій, обміну досвідом і співробітництва.

НАТО активно співпрацює з Антитерористичним комітетом ООН, який був створений на виконання Резолюції 1373 Ради Безпеки ООН після терактів в США 11 вересня, і бере участь в спеціальних засіданнях комітету, на яких збираються представники міжнародних, регіональних і субрегіональних організацій, які беруть участь в цьому процесі. Альянс і ООН, у своїх відповідних комітетах, проводять взаємні брифінги про хід боротьби з тероризмом. НАТО також зобов'язалася підтримувати Глобальну антитерористичну стратегію ООН.

Відносини між НАТО і Європейським Союзом (ЄС) були інституціалізовані в 2001 році. І НАТО, і ЄС борються з тероризмом і розповсюдженням зброї масового знищення. Вони обмінюються інформацією про свою діяльність в сфері захисту цивільного населення від хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних нападів, а також консультуються в сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру.

Альянс також працює з Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Останніми роками діалог між ними поширився і на питання тероризму. В «Стратегії ОБСЄ з додання загроз безпеці і

стабільності в XXI сторіччі», ухваленій у грудні 2003 року, згадується про необхідність – у середовищі, яке постійно змінюється, – взаємодіяти з іншими організаціями і інституціями, користуючись перевагами, які має кожна з них.

Країни-партнери

Альянс також співпрацює з країнами-партнерами набагато тісніше, ніж будь-коли раніше. Відповідно до «Вказівок Ради щодо співпраці в сфері кіберзахисту» НАТО розвиває практичну співпрацю з цього питання з партнерами та іншими міжнародними організаціями.

Боротьба проти тероризму була серед головних причин створення Ради НАТО-Росія (РНР) в травні 2002 року. Спільна боротьба проти тероризму залишається головним аспектом діалогу НАТО з Росією, а також центром уваги практичної діяльності в рамках РНР. Між Альянсом і Росією ведуться активні дискусії щодо протиракетної оборони і нерозповсюдження ЗМЗ.

У практичному аспекті НАТО організує щорічний семінар з нерозповсюдження за участю країн, які не є членами Альянсу. В червні 2011 року цей захід відбувся в Бергені, Норвегія, і привернув до себе увагу більше як 100 високопоставлених офіційних осіб з країн-членів і партнерів НАТО, а також низки міжнародних організацій і академічних інститутів. Цей семінар є унікальним в сфері боротьби проти розповсюдження, бо він забезпечує форум для неформального обгово-

рення усіх типів загроз з боку ЗМЗ, а також політичних і дипломатичних відповідей на них.

Програма «Наука заради миру і безпеки», яка сприяє співробітництву між науковцями з країн-членів і партнерів НАТО, визначає головні сфери співпраці в боротьбі проти тероризму: швидке виявлення РХБЯ агентів і зброї і захист від них; медичні заходи протидії; знезараження і знищення РХБЯ агентів; кібербезпека; продовольча безпека; і заходи протидії екотероризму.

Додатково НАТО і її партнери працюють разом в рамках Плану дій Партнерства проти тероризму (PAP-T). Це передбачає співпрацю щодо безпеки повітряного простору і обміну даними. В рамках PAP-T також створено три робочі групи, які займаються питаннями безпеки енергетичної інфраструктури, безпеки кордонів і фінансових аспектів тероризму.

На Стамбульському саміті 2004 року НАТО започаткувала Стамбульську ініціативу співпраці для розвитку відносин з країнами широкого регіону Близького Сходу, розширюючи мережу партнерств НАТО для сприяння боротьбі проти тероризму через політичний діалог і практичну співпрацю. Центр передового досвіду із захисту від тероризму в Анкарі, Туреччина, працює над встановленням зв'язків з 50 країнами і 40 організаціями, розвиваючи обізнаність міжнародного співтовариства з питаннями боротьби проти тероризму. ■

НАТО і боротьба проти тероризму

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48801.htm

Програма НАТО із захисту від тероризму

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50313.htm

НАТО і зброя масового знищення

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50325.htm

НАТО і протиракетна оборона

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49635.htm

НАТО і кібербезпека

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49193.htm

Роль НАТО в енергетичній безпеці

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49208.htm

Операції НАТО проти піратів

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm

Відносини НАТО з країнами – нечленами

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51103.htm

Відносини НАТО з ООН

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50321.htm

Відносини НАТО з ЄС

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm

Відносини НАТО з ОБСЄ

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49911.htm

Шість кольорів НАТО

http://www.nato.int/ebookshop/video/six_colours/SixColours.html

Щоденники НАТО

<http://www.natochronicles.org/>

За докладнішою інформацією звертайтеся до www.nato.int

Для замовлення публікацій надішліть електронного листа англійською чи французькою на:
publications@hq.nato.int

Видання «Брифінг НАТО» висвітлюють актуальні питання діяльності Альянсу. Публікації здійснюються під егідою Генерального секретаря НАТО і не обов'язково відображають офіційну політику урядів країн-членів або Альянсу загалом.

NATO Public Diplomacy Division, 1110 Brussels, Belgium – Website: www.nato.int – Email: publications@hq.nato.int – © NATO 2012

Division Diplomatie publique de l'OTAN, 1110 Bruxelles, Belgique – Site web: www.nato.int – Courriel: publications@hq.nato.int – © OTAN 2012